

la qual hom està treballant i en la qual s'ha de treballar encara més i millor» (pàg. 153-154).

Fetes aquestes consideracions, ja només resta animar a llegir aquest magnífic llibre i manifestar, si se'm permet, allò que molts pensen, i és que la traducció castellana i, més encara la catalana, són clarament millorables. A voltes les preses no faciliten un acabat més acurat.

Ignasi Fabregat Torrents

Santo Rosario. Edición crítico-histórica

Preparada por Pedro Rodríguez,
Constantino Anchel y Javier Sesé

Rialp
Madrid 2010
424 pàg.

L'eminent teòleg Romano Guardini, en prologar el 1940 la seva obra *El Rosario de Nuestra Señora*, va escriure: «La idea bàsica d'aquest escrit va néixer fa més de trenta anys; d'ençà d'aleshores m'ha acompanyat durant mitja vida. Sovint vaig intentar exposar-la, però no ho aconseguia, i els esbossos es queda-

ven sense acabar. Aquest últim l'he enllestit, però tampoc no sé si m'ha sortit bé. [...] La tasca més elevada d'un escrit espiritual hauria de ser, sens dubte, parlar de Déu de tal manera que el cor humà l'entengui immediatament. Ara bé, qui ho pot fer? [...] El lector hauria de tenir la impressió que l'agafen de la mà i el porten a un àmbit de vida que traspua serenitat». I, amb humilitat senzilla, afegeix: «Per a això no em sento preparat, però he procurat suggerir-ho amb idees. Tant de bo que almenys aquestes siguin veritables i útils». «Ho són, sens dubte, i profundes», assegura el professor Pedro Rodríguez en recollir al seu nou llibre les paraules de l'il·lustre teòleg alemany, nascut a Itàlia (Verona). I afegeix que aquesta simplicitat, «que el cor humà entén immediatament» i que tant desitjava Guardini, és sens dubte el que un fred matí de desembre li va venir a la ment, al cor i a la ploma, a un jove sacerdot, al costat del presbiteri de l'Església del Patronat de Santa Isabel, acabada l'acció de gràcies, després de la missa. Madrid, 1931.

El professor Rodríguez, que el 2002 va publicar un exhaustiu estudi críticohistòric de *Camino*, ens ofereix ara un segon volum de les obres publicades de sant Josepmaria Escrivà, fundador de l'Opus Dei, l'edició críticohistòrica de *Santo Rosario*. La primera cosa que s'observa és que una edició críticohistòrica, segons la rigorosa metodologia actual, comporta un treball ímprobe d'investigació que delecta el lector atent i ofereix moltes sorpreses. Així, un llibre que en la primera edició il·lustrada (1945) ocupava tan sols 147 pàgines en petit format, omplirà un voluminós tom de 370 pàgines, i la seva lectura compensa de sobres el temps que s'hi dediqui.

Santo Rosario va ser escrit «d'una tirada», ens diu sant Josepmaria, «d'un sol cop», corrobora don Álvaro del Portillo, en acabar l'acció de gràcies després de celebrar la Santa Missa a l'església del Patronat de Santa Isabel; any 1931, probablement el 6 de desembre, setè dia de la Novena de la Immaculada Concepció. Temps d'Advent que influirà en la forma de redactar els misteris de goig. «El va escriure perquè Déu l'empenyia per dins i li "sortia de l'ànima" aquesta manera contemplativa de tracte amb el Senyor i amb la Mare de Déu. I, ahora, el volia imprimir —va explicar al seu confesor— "a fi d'empènyer els nostres amics pel camí de la contemplació". Es referia als joves estudiants i professors que tractava» (entrevista a P. Rodríguez).¹

La redacció del 1931 va culminar uns mesos especialment intensos en la vida interior i apostòlica de sant Josepmaria, marcats per particulars llums sobrenaturals sobre la filiació divina i la infantesa espiritual, i per una generosa resposta personal a aquestes llums, que va enriquir a fons la seva vida personal i va contribuir d'una manera decisiva al primer desenvolupament de la tasca de l'Opus Dei. Tot plegat en un ambient de penúries i dificultats extremes que afectaven no sols a ell, sinó també a la família i a l'Església arreu d'Espanya.

Javier Sesé, matemàtic expert en Teologia espiritual, destaca la capacitat que tenia l'autor per expressar en poques, però encertades i belles paraules, la profunditat dels principals misteris de la vida de Jesucrist i de Maria, assolint una difícil harmonia entre aquests dos elements de la pregària cristiana: pietat de nens i doctrina de teòlegs.²

El manuscrit, lliurat al seu confessor, que ocupa quinze quartilles per una sola cara, és probablement una còpia de l'original passat a net. Al gener o febrer del 1932, se'n van fer unes cent còpies a velògraf, tenint en compte alguna acotació feta pel confessor, que es van distribuir entre els nois que acompanyava espiritualment. Passar el text a lletra impresa exigia obtenir la censura eclesiàstica del text i el permís de l'autoritat diocesana. Una primera edició de mil exemplars, amb només el text, es va imprimir a Madrid i es va distribuir a mà, no es va comercialitzar mai. Acabada la guerra, el 1939, la segona i la tercera edició es van fer a València, amb una presentació poc encertada per la mala qualitat del paper i de la impressió. «És una grandíssima llàstima —escrivia Luis Latre, un capellà de Saragossa, bon amic de Sant Josepmaria— perquè la Verge Santíssima et va inspirar a escriure'l».³

L'«edició normativa», com l'anomenen els crítics, amb il·lustracions de Luis Borobio, jove estudiant d'arquitectura que, amb traç vigorós, decidit i sobri aconsegueix captar la tendresa i sobrenaturalitat del text, serà la quarta edició (Madrid, 1945), i se'n faran moltes reedicions. La maqueta, molt acurada, la van fer les dones de l'Opus Dei a la incipient editorial Minerva. Aquesta maquetació va comportar un nou problema per la distinta extensió dels comentaris a cada misteri. Sant Josepmaria va solucionar el problema igualant la longitud dels textos. No modificarà el text original, només hi afegirà breus acotacions bíbliques que descriuen el passatge que es contempla. Això no havia estat necessari quan va escriure el llibre per als joves que tractava, bons coneixedors de l'Evangeli, però sí que era convenient per a una edició «de pes i mol-

ta difusió»,⁴ tal com ara desitjava. Text i addicions es van harmonitzar perfectament i el resultat va ser molt satisfactori.

Una gran part de l'edició criticohistòrica s'interessa també per les diverses il·lustracions amb què s'ha presentat el llibre a Espanya i arreu del món. Els dibuixos de Borobio, reelaborats amb simpàtiques modificacions: a l'edició polonesa es veu el Nen Jesús embolcallat amb bolquers i no pas nu,⁵ per a la segona edició japonesa es corregeix el llatí del grafit d'un soldat,⁶ etc. També va preparar Luis Borobio les il·lustracions per als misteris de Llum, que es publicaran per primera vegada a Nigèria.

Constantino Anchel comenta: «Els editors del llibre han buscat constantment, en el riquíssim patrimoni artístic cristià, representacions dels misteris que sintonitzessin amb el text de Sant Josepmaria,⁷ però també han estimulat la creativitat de bastants artistes, que han elaborat les representacions de les escenes basant-se en el que els suggeria la lectura de l'obra. En aquest sentit, sorprèn que autors de distintes sensibilitats culturals i ètniques hagin sabut plasmar les escenes dels misteris d'acord amb les tradicions del seu poble, com es comprova en les edicions russes, xineses o de Kenya» (entrevista).⁸ La 20a edició espanyola (1977) està il·lustrada amb les rajoles dels misteris del Rosari de Torreciutat, un desig explícit de Sant Josepmaria manifestat a Castellldaura, al setembre del 1974, al pintor Josep Alzuet Aibar, que li va ensenyar esbossos i fotografies de les rajoles: «Em va dir que li agradaven molt, perquè realment ajudaven a resar».⁹

Per falta d'espai no em puc entretenir comentant algunes addicions de gran in-

terès, com ara el pròleg de Fàtima i les notes addicionals de 1952, 1971 i 1973. Ni els capítols dedicats a l'origen i la propagació de la devoció del Sant Rosari en l'Església. Ara bé, vull recordar una anècdota de la primera edició portuguesa, poc coneguda però molt significativa.

El 1945 o el 1946, una professora de Coimbra, Julieta de Carvalho, en un dels seus freqüents viatges a Espanya, va conèixer *Camino* i *Santo Rosario*, que la van captivar profundament i que va traduir pel seu compte. Julieta era també una *servita* de Fàtima, associació de fidels que tenia per finalitat el servei del Santuari i l'acollida dels pelegrins. El seu encàrrec consistia a atendre la infermeria de dones; per un error hi va anar a parar un jove d'uns vint anys, que es tancava en el mutisme i es mostrava esquerp. Amb el desig d'ajudar-lo, Julieta enraonava en veu alta amb la malalta del llit del costat, de manera que el noi també pogués sentir alguna consideració espiritual. Quan se li van acabar els arguments, Julieta va ensenyar a la malalta el *Santo Rosario* que havia portat d'Espanya i es va oferir a traduir-lo allà mateix a la malalta. El noi del llit del costat es va posar a escoltar-lo amb visible atenció. Quan ja feia molta estona que Julieta llegia, el noi la va interrompre i va dir: «Aquest llibre m'interessa». Antonio Lencastre de Silva, el noi de la història, es va guarir d'una estranya malaltia al genoll, per intercessió de la pastoreta Jacinta, avui beata. Va ser ordenat sacerdot i va morir el 31 de gener de 2005, seixanta anys més tard, quan era rector de S. Pedro de Cintra. Allà el van entrevistar per documentar la història de la traducció portuguesa de *Santo Rosario*. «Va estirar la mà i va agafar immediatament *el seu llibre* —va dir—, que

d'ençà d'aleshores continuava utilitzant».¹⁰

Mons. Echevarría, ha escrit sobre el *Santo Rosario* de Sant Josepmaria Escrivà «molts escriptors i innumbrables lectors consideren aquest llibre com una veritable joia des del punt de vista literari, per l'estil i les imatges suggestives; per la claredat de la prosa, que el fa assequible a tota mena de persones, independentment de la seva formació cultural o literària; per la profunditat i senzillesa amb què exposa les escenes evangèliques».¹¹

La detallada investigació dels professors P. Rodríguez, J. Sesé i C. Anchel era necessària i obligada, i la prova són els seus fruits. Els textos de *Santo Rosario*, ha sentenciat un expert filòleg, «són textos que fan, més que diuen».¹²

Lluís Raventós Artés

¹ <http://www.es.josemariaescriva.info/articulo/santo-rosario-edicion-critica-opus-dei>.

² *Ibid.*

³ Pàg. 23.

⁴ Pàg. 34.

⁵ Pàg. 335.

⁶ Pàg. 336.

⁷ Pàg. 351. L'edició catalana del 1990 porta il·lustracions de ceràmiques catalanes del Museu Vicenç Ros de Martorell.

⁸ <http://www.es.josemariaescriva.info/articulo/santo-rosario-edicion-critica-opus-dei>.

⁹ Pàg. 328.

¹⁰ Pàg. 300-302.

¹¹ Pàg. XIV-XV (pròleg).

¹² Pàg. XV (pròleg). A. VILARNOVO. «Santo Rosario, escena y contemplación en el discurso». A: M. A. GARRIDO (ed.). *La obra literaria de Josemaría Escrivá*

Persona y libertad: la posibilidad de una antropología metafísica de la persona humana

Ignasi X. Fuster Camp

Editorial Balmes
Barcelona, 2010
358 pàg.

L'autor, professor de la Facultat de Filosofia de Catalunya, presenta de nou la gran qüestió de la llibertat humana. I es pregunta: existeixen límits per a la llibertat?; és aquesta la millor manera de presentar la llibertat?; no caldria un plantejament més profund que ens permetés entendre-la més radicalment? En realitat, la qüestió de la llibertat és filosòficament molt present durant tota la «modernitat», com molt bé ha posat en relleu el Papa Benet XVI a la seva encíclica *Spe Salvi*.

En l'existencialisme, la llibertat és la primera afirmació antropològica. També l'Evangeli de Sant Joan posa en relleu la tensió íntima entre llibertat i veritat quan afirma que «la veritat us farà lliures». Com resoldre llavors la qüestió de la llibertat? De fet, molts dels autors existencialistes han sentit repulsió envers